

THE IMPORTANCE OF THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL CONCEPTS IN PRESCHOOL EDUCATION

Shaxodat Kurbanova ¹

¹ Teacher of Shakhrisabz branch of Tashkent State Pedagogical University named after Nizami

<https://doi.org/10.5281/zenodo.4742029>

ARTICLE INFO

Received: 20th April 2021
Accepted: 25th April 2021
Online: 30th April 2021

KEY WORDS

Preschool education, first step state program, mathematics, imagination

ABSTRACT

The Constitution of the Republic of Uzbekistan and the Law of the Republic of Uzbekistan "On Education" Preschool education is organized in order to form a healthy and mature child at the level of readiness for school. This education is carried out in the family until the child reaches the age of six or seven in pre-school educational institutions (kindergartens for children under three, kindergartens for children from 3 to 6-7 years) and educational institutions, regardless of ownership

МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМДА МАТЕМАТИК ТАСАВВУРЛАРНИНГ РИВОЖЛАНИШИНИНГ АҲАМИЯТИ

Шаходат Курбанова ¹

¹ Низомий номидаги ТДПУ Шахрисабз филиали ўқитувчиси

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 20-aprel 2021
Ma'qullandi: 25-aprel 2021
Chop etildi: 30-aprel 2021

KALIT SO'ZLAR

Мактабгача таълим, илк қадам давлат дастури, математика, тасаввур

ANNOTATSIYA

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси ва Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Мақабгача таълим бола шахсини соғлом ва етук, мақабда ўқишга тайёргарлик даражасида шакллантириши мақсадида ташиқил этилади. Ушбу таълим боланинг олти-етти ёшга тўлғунига қадар оилада мақабгача таълим муассасалари (яслилар уч ёшгача бўлган болалар учун, болалар боғчалари 3 ёшдан 6—7 ёшгача бўлган болалар учун) ва мулк шаклидан қатъи назар, таълим муассасаларида олиб борилади. Мақабгача таълим муассасаларида болалар ривожланадилар ва таълим-тарбия оладилар. Уларнинг соғлиги мустаҳкамланади, ўз-ўзига хизмат кўрсатиши кўникмаларини ҳосил қилади. Уларда меҳнатга муҳаббат уйғонади. Катталарга ҳурмат, ватанпарварлик туйғулари тарбияланади. Болалар мақаб таълими учун тайёргарлик кўрадилар. Мақабгача таълим муассасалари умумий ўрта таълим мақабининг бошланғич синфлари билан узлуксиз алоқани амалга ошириши лозим. Мақабгача таълим соғлом, ҳар томонлама етук болаларни тарбиялаш учун зарур ташиқилий, услубий, психологик, педагогик шарт-шароитлар яратади, болаларни мақабда мунтазам равишда таълим олишига тайёрлашда ота-оналарга ёрдам беради. Хусусан, мақабгача таълимда илк математик тасаввурлар ҳам давлат дастурлари, талаблари асосида олиб борилади.

Дарвоке, математик билимлар болаларга, улар нимани билиб олганликлари ва ниманинг уддасидан чиқа олишларини ҳисобга олган ҳолда, аниқ система ва кетма-кетликда берилади. Болаларнинг математик тушунчаларини муваффақиятли ўзлаштириши, уларнинг идрокини, яъни сенсор туйғуларини устириш билан бевосита боғлиқдир. Математик тушунчаларни шакллантиришда интуиция муҳим аҳамиятга эга. Бу ерда интуитсия бирдан хаёлга келган фикр, муваффақиятли ғоядек намоён бўлади. Ечиш ғояси фараз, таҳлил қилиш, гипотеза шаклида пайдо бўлишига қарамай, олдин шаклланган билимлар, фаолият услублари (билиш ва кўникиш) масалада қўйилган шартлар, хусусиятлар асосидаги янги боғланишларнинг муҳимлиги ечим асоси бўлиб хизмат қилади. Математик тушунчалар ўз навбатида инсоният тўплаган катта тажрибани умумлаштириш натижасида юзага келади ва моддий дунёнинг туб моҳиятини акс эттиради, лекин реал объектларнинг кўпгина хоссаларидан кўз юмган ҳолда уларни идеаллаштириш натижасида ҳосил бўлади. Математик тушунчаларни шакллантириш мактабгача ёшдаги болаларни математикани ўргатишга тайёрлаш мактабнинг зарур предметларидан бири сифатида тан олинган. Болаларда математик тушунчаларни шакллантириш назарияси ва методикаси нинг бош масаласи болаларда математик тушунчаларни шакллантиришнинг дидактик асосларини ишлаб чиқишдан иборат. Бу ўз навбатида дунёни чуқур билиш, фикрлашни ривожланишини янги методларини ўрганиш каби вазифаларни 23 бажариш орқали ечилади. Болаларда математик тушунчаларни шакллантиришнинг назарий

жиҳатлари психологик, педагогик ва бошқа фундаментал фанлар асосида яратилади: — кўргазмали дастурли ҳужжатлар (болаларда математик тушунчаларни шакллантириш бўйича кўрсатмалар ва ҳоказо); — методик адабиётлар (махсус журналларда чоп этилган мақолалар, масалан, мактабгача тарбия тўғрисида ўқув қўлланмалар, ўйинлар ва ҳоказо); — жамоа ва якка тартибда иш олиб бориш, илғор тажриба ва олимларнинг фикрлари.

Машғулотнинг ҳар бир мақсади аниқ бўлиб, билимда аниқ бир сифат ўзгаришни кўзда тутган бўлиши керак. Болада масалалар ечиш учун тегишли кўникма ва малакалари, мантикий ҳамда ижодий фикрлаш фаолияти, қолаверса, унда ахлоқий тарбияси ҳам тўла шаклланган бўлиши керак. Тарбиячи савол ёрдами билан болани рағбатлантириши, машғулотларда инуаммолижараёнлар яратиш, эркин ижодий машғулотлар ташкил қилиши керак. Бу ишларни амалга оширишда қуйидаги қатор шартларга риоя қилиши керак ва зарур: — тасодифий „бўшлиққа“ йўл қўймайдиган машғулотнинг бориш тезлигини сақлаб турмоқ; — ишнинг бошланишига қадар барча тушунтиришлар, буйруқ ва кўрсатмалар аниқ қилинган бўлиши зарур; — педагог (тарбиячи) ўз тушунтиришларида болаларнинг индивидуал жавоблари вақтида болаларнинг фикрлаш фаолиятини доимий равишда фаоллаштириб бориши керак; — болаларнинг барчаси ишлаётган пайтда уларни ортиқча гаплар билан чалғитмаслик, синф хонада айлаи.иб юрмаслик ва айрим гуруҳ болаларига бериладиган танбеҳлар юқори овозда айтилмаслиги керак; — ишнинг шакли ва кўриниши ҳар хил бўлишлиги; — муҳокама

қилинаётган материални таҳлил қилишда ҳар хил стратегик усулларни ташкил қилшдан фойдаланиш; — мактабга тайёрлов гуруҳида иш тажрибаси шуни тасдиқлайдики, бир масалани турли усуллар билан оғзаки ечиш болаларнинг мантиқий фикрлашини, удабуронлигини, тезда тиклай олишини, пайдо бўлган бар хил муаммоларни оғзаки бажаришнинг тўғри йўлини топа билишлик қобилиятини янада ривожлантиради ва шакллантиради. Кичкинтойларга нарсалар билан турли хил ишларни бажартириб, уларни санокни ўзлаштиришга олиб келинади, уларда натурал сон ҳақида тушунча пайдо қилиш учун имкониятлар яратилади. Кичик гуруҳда нарсаларни бўйига, энига, баландлигига, ҳажр қараб таққослаш машқларига катта эътибор берилади. Болаларда каттал (микдор) ва уларнинг хусусиятлари тўғрисида дастлабки тасаввурини ҳосил қилинади, улар фигуралар билан таништирилади, доира, квадрата учбурчак шаклидаги нарсаларнинг ранги ва катта-кичиклигид қатъий назар, бир-биридан фарқ қилишга, уларнинг номини айтишбу шаклларнинг моделини танлай олишга ўргатилади. Болалар нарсаларнинг ўрнини (олдинда, орқада, чапда, ўнгда) билишга ва шунингдек, вақтни тўғри аниқлашга, тонг, кун, кеч, тун сўзларини тўғри, ўринли қўлланишига ўргатилади. Бажариладиган ишлар 2-сентябрдан болаларни (6-8 бола) гуруҳларга бўлиб ва октябр ойидан бошлаб режага кўра бутун гуруҳ билан бараварига математикадан машғулотларда олиб борилади. Болаларда 10 гача санаш кўникмаларини мустаҳкамлаш учун турли хил машқлардан. масалан, „Худди шунча кўрсат“ машқидан фойдаланилади. 10 гача бўлган предметларни санаш. Предметларни

санаш машқлари мураккаблашиб боради. Бирданига турли хил предметларни 2 гуруҳини (6 та пиёла ва 7 та косани сананг) ёки бир хил кўринис эга, аммо бир-биридан ранги, шакли ёки катта-кичиклиги билан ажралиб турувчи (7 та катта ва 8 та кичкина тугмачаларни), 2 гуруҳ предметларини ҳосил қилиш машқлари билан биргаликда фақатгина иккита гуруҳдаги предметларни санашнигина эмас, балки уларни маълум жойга, масалан, қоғоз варағининг кўрсатилган қисмига: юқорига, пастга, чапга, ўнгга, ўртасига жойлаштириш топшириғи ҳам берилади. Бир оз кейинроқ тарбиячи кўрсатмаси асосида, болалар Мана энди нима иш бажарган бўлсанг, ҳаммаси тўғрисида гапириб; бер!" — деб 45 сўрайди. Ниҳояижавоблар бажарилган язифа ҳақида я ҳикояга айланади. Болалар 6-10 Уларга? кўзларини юмиб, тугмачаларни қўллари билан ушлаб кўриб санаш, у қўлидан бу қўлига олиб снаш топшириқлари берилади. Бундан ташқари, „Кетдик, кетдик, ттдик.“, „Нима ўзгарди“ ўйинларил ёрдамида қўл билан ушлаб санашни машқ қиладилар

Хулоса қилганда математик тасаввурларни ривожлантиришда педагогнинг маҳорати юқори даражага кутарилар экан, бунда машғулотларни мукамалштириш лозим. Болалар олган билимлари кундалик ҳаётда, ўйинда, меҳнатда, турмушда, шунингдек бошқа машғулотларда доим мустаҳкамланиши жуда муҳим. Билимларни мустаҳкамлашда дидактик ўйинлар: халқ дидактик ўйинлари, пирамидачалар бошқа ўйинчоқлар билан ўйналадиган ўйинлар муҳим роль ўйнайди. Фазода мўлжал (ориентация) олиш машқларини таъминловчи ўйинларга катта аҳамият берилади.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикаси «Таълим тўғрисида» қонуни. Т., 1997
2. Ўзбекистонда «Кадрлар тайёрлашнинг Миллий дастури». Т., 1997.
3. Бикбаева Н.У, Ибрагимова З.И, Қосимова Х.И —Мақтабгача тарбия ёшидаги болаларда математик тасаввурларни шакллантириш|| Т ,1995
4. «Мақтабгача педагогика» Ш.Содиқова Т.2013.